

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Geo-hydrographia s. orbis terrarum descriptio - Cod. Ettenheim-Münster 111-116

Anglia, Scotia, Hibernia - Ettenheim-Münster 113

Cartier, Gallus

[S.l.], [18. Jahrh.]

Caput III.

[urn:nbn:de:bsz:31-111144](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-111144)

Saulis Hibernum et Hermionem Milesii Hispaniarum Regis
filios Gurguntii Regis Britannorum permisit in hanc
regionem pestilentia inolis nudatam colonias deduxisse, p.
Nō vehementer fallimur, satis apertum est hac omnia
fabulam redolere ab Hibernicis Scriptoribus gratis confic-
tam. Id duntaxat certum, primos hujus Insula habita-
tores Britannici generis fuisse, facile enim Britannis fuit
e Britannia utpote Hibernia proxima in illam demigrare,
idque prodece videntur infinita vis Britannicarum ditio-
num in lingua Hibernica, antiqua nomina, quo Britan-
nicam sapient originem, et veterem cultum, hominum-
que ingenia, quae ut inquit Tacitus in vit. Agricola c. 24.
non multum a Britannicis discrepant; item ab Antiquis
omnibus Insula Britannica dicitur; Diodorus Siculus
Iris, id est, Hiberniam Britanniae partem vocat, et
Strabonis epitome illius Incolas diserte Britannos nominat.

Quamvis Romani imperium suum undique propagas-
sent, tamen ad hanc Insulam pervenisse, aut quidpiam in
illius Incolas tentasse non leguntur. Labasente dein
jam Imperio Romano Scotorum natio, prout sup. §. 2.
n. 62. memoravimus, quae diu per incerta vagata fuerat,
in Hiberniam infusa videtur, antea enim Scotorum no-
men inauditum fuit; Sub Honorio autem et Arcadio Au-
gustis Insulam hanc habitatam fuisse scribit Orosius.
Scoti igitur Hebridibus Insulis in suam potestatem redactis,
inde in vicinam et septentrionalem Magna Britanniae
partem transfretaverunt, eamque, Britis et Caledoniis illius
veteribus Incolis devictis, occupare, ac nomine suo Sco-
tiam dixerunt, et subinde proprio nomine abjecto Hiberni
vocari voluerunt.

Hibernia in varios minores Principatus distributa fuit
seu provincias, quarum unaquaeque proprio Principi seu
Regi parabat: Scriptorum passim quinque hujusmodi Prin-
cipatus numerant, in quibus singulis singuli Principes
absoluto Dominabantur imperio, et quibus Pentarchia
nomen indiderunt.

Hic Hibernia Status perdurasse creditur usque ad
an. Chr. 644. quo Egfridus Nordanhumborum Rex ca-
dibus et incendiis eam confudit. Inde Dani, Sueci
et Normanni, qui simul Norvegi diti fuerunt, ab an. 799.
regionem per 30. annos variis populationibus devastarunt;
Dein Turgesis iborum Duce ex insidiis sublato in Norvegos
cede adeo atroci grassati sunt Insula, ut vix nuntius tante
cladis superfuert; aliquanto post Turgesii mortem tem-
pore Salicet an. 863. Cedum Hibernos inter et Norvegos
sub Duce Amalco recruduit, namque per plures annos bel-
lum atrociter utroque gestum est. an. 1014. Dum
Hiberni Principes seu Reges Sitricum Norvegum adoriarunt,
casi ab ipso fuerunt, nec proinde dispersiones ac late,
Norvegos inter et Hibernos finem accepit, sed toto illo
saeculo perduravit, donec Dermotus; Dermot seu

rorum | Londondeni | ab Anglis inhabitata, Urbes. at
an. 1690. Superueniens Wilhelmus III. Jacobi exercitum
profligavit, ac Senu Insulam obtinuit, et Sororum su-
um Jacobum inde exturbavit, quem Franciam repeten-
tem permulti Hiberni Catholici aut comitati sunt aut
Secuti. ab eo tempore Religio Catholica in Hiber-
nia vires resumere haud valuit, sed velut pressa ge-
mit, quamvis penitus opprimi non possit; enimvero
plerique Hiberni eam adhuc profitentur, etsi illius
liberum et publicum non habeant exercitium, ac
non nisi ferre apud Anglos et Scotos, Gallosque
transfugas Protestantas, qui in ea Domicilium suum
fixerunt, Calvinismus vigere videtur. Penulti-
mo, quod Gallos inter et Anglos fuit, bello Princeps
Eduardus Jacobi III. filius Hibernos vulgato apud ipsos
apologatus, in quo illis optima quoque promittebat,
frustra in suas partes adversus Georgium II. modo in
Anglia regnantem trahere conatus est.

Hiberni post initium Sauli V. Christo nomen dare
coeperunt, cum enim Coelestinus I. Papa, qui ab an. 423.
usque ad an. 432. Ecclesia clavum tenuit, Palladium
Episcopum in Britanniam ad extirpandam heresim
Pelagianam, qua magna hac Insula diu venabatur,
misisset, isque ibidem morte praereptus fuisset, tum
Coelestinus eidem Patritium natione Britannum
et S. Martino Turonensi affinitate conjunctum subroga-
vit, qui in Britannia in Hiberniam transfatus,
ibidem tanto successu Christianam Religionem propa-
gavit, ut longe maximam Insula partem ad Christum
converterit, unde et Hibernorum Apostoli nomen me-
ruit, ejusque Discipuli eos progressus in se Christiana
fecerunt, ut subsequenti aetate iis nihil sanctius nihil
creditius fuerit, ac in universam Europam sanctifi-
corum virorum examina emisissent, quibus Tul-
da Germania, S. Gallus Helvetiae, Luxorium Bur-
gundiae, aliaeque Urbes et Monasteria originem hu-
am debent.

In hac Insula quatuor numerantur Archiepisco-
patus et novendecim duntaxat Episcopatus, post-
quam scilicet Protestantas illorum Sedecim sup-
presserunt. Archiepiscopi et Episcopi omnes Cal-
vinismum sectantur, necnon Ecclesiae Anglicanae
doctrinam et disciplinam.

Quod ad Hibernorum mores attinet, ut plurimum
fortes sunt, animosi et bediosi, se omnibus periculis
facile exponunt, laboris omnis patientissimi, necnon
rigoris, inedia, varisque generis miseriarum; corporum
lineamentis conspicui, mirifica carnis mollietate, et
propter musculorum tenacitatem agilitate inveni-

bili; ingeniosi, litterarum amantes, benefica mentis, humani et hospitales erga peregrinos, constantes in amicitia, implacabilis odii, gloria cupidi, et qui pati nequeunt, ut factis vel verbis prodantur, in sequiorem sexum proueni, affectibus addictissimi, ut qui mali sint, peiores non evadant, nec boni meliores: tanta fides polleat, ut licet exquisitissimis suppliciis illos excrucies, ab insita tamen fidelitate illos non abduces. Sacerdotes in magno habent honore, et quamvis bello omnia ardeant, religioni ubique securi agunt, nefasque ducunt sacerdotum bona contrahere, multo magis illos aliquo damno officere; cum hostes etiam in maximo armorum ardore ad Tempora confugiunt, tuta aula semper ibi reperiunt.

Quod vero quidam dicant Hibernos omnem cuiusque humanitatem, ac fessos per densissimas silvas et dispersos vagari, nonnon ferina quadam immanitate effrenatos vitam horridam et insultantem degere, id adeo Hibernos duntaxat referri debet, qui silvestres et inultiores mira natura diversitate et inertiam amant, et quietem oderunt, nonnon ex pedita et flagitiis vivunt; quique in puerperam venere effusiores virgines, huc cum decimum vel duodecimum aetatis annum attigerint, viris quasi maturos tradunt, nec ubi modo annorum maturitatem, qua in aliis regionibus observatur, prestolari volunt. Brataea hi silvestres, Hiberni atque in extremis insulae vultu delitantes, variis superstitionibus et veneficiis addicti dicuntur.

Hibernorum nativa lingua antiquitus Britannica, aut Saltan idius dialectus fuit, et postmodum, ubi nempe exteri in eorum insulam appulsi illis commercii coeperunt, transiens multum ab ea deflexerunt, plurimaeque ex horum hospitem idiomatis vocabula retinuerunt, praesertim ex veteri Cantabris seu Hispanis, quod Hispania Tarraconensis Insula loquebantur, antequam Romanis, Gothicis, Vandalis, et Saracenis cognita fuerit, quodque forte species quadam fuit idiomatis veterum Celtarum.

Hibernia regio est inaequalis, montuosa, mollis, aquosa, silvestris, ventis exposita, et adeo paludosa, ut supra montes aquae stagnent. Caelum ad maturanda semina non satis propitium habere videtur, sed adeo humidiora est herbis non satis modo, sed etiam dulcibus, ut si cuiqua diei parte pecora se impleant, et nisi pabulo prohibeantur diutius pasta diffiliant; unde pecorum infinita multitudo, utique quae prima et praecipua Insularum opes sunt; ovium etiam greges plurimi, quos quotannis bis tondent, et e vadi lana lanas, sive villosa saga, et straggula conficiunt, quae ad ceteras gentes deferuntur. Equi item optimi, quibus non idem, qui ceteris, in curru gradus, sed molis alterno coronum explicatae glomeratis. Desipi-

o.
 6.
 .
 6.
 1.
 c.1.
 2.
 40.
 .
 6.
 1.
 2.
 3.
 4.
 5.
 6.
 7.
 8.
 9.
 10.
 11.
 12.
 13.
 14.
 15.
 16.
 17.
 18.
 19.
 20.

tres etiam sunt non inundati; sed haec, ut reliqua animan-
tia omnia, praeter homines et canes venaticos, mirora sunt
hic quam in Anglia. Caeli autem et Soli humor est ni-
mius, unde ventos profluvio et catarrhis plurimi, praecipue
vero advena, venantur, ad quo tamen sistenda igitur
viam seu aquam vita optimam habent, quo minus in-
flammat, et magis curiat. Terra autem terrarum
temperatissima, nec canis calor, exastuans compedit
ad umbras, non ad foros Capricorni rigor invitat, Aëris
amoenitate temperique tempora ferè cuncta tepes-
cunt. Apum tanta multitudo, ut non solum in al-
veariis, sed etiam arborum trunco, et terra cavernis
reperiuntur. Vites etiam habet, sed umbra magis
quam fructus gratia, Solem namque è Leone egres-
sum frigidiuscula aura emipiunt, et pomeridiani
in autumnus calores dilutiores, sunt et breviores, quam
ut perfectam vis matunitatem offere possint.

Præterea nullus hic anguis, nec venenatum quidquam,
lupis tamen ubique infestatur.

Portus habet multos et opportunos adeo, ut fortè in
nulla totius terrarum orbe regione præstantiores in-
veniuntur, item varios lacus et fluvios, quorum præ-
cipuus est Senus [Shannon seu Shennon:] piscium
Sivites. Ubiq[ue] etiam fontes occurrunt non modo
in montibus et rupibus, sed et in planitiebus, qui
sine murmure et penè sine motu fluunt. ante 70.
ciriter annos prope Dublinum minerales, et purificæ
aque fuerunt inventa, quæ cum Spudanis in germa-
nia et Episcopatu Leodiensi comparari possunt. In
varios quoque hujus Insulae plagis alii sunt fontes, quos
Insulae Sævos vocant, et quorum aqua, ut ipsi asse-
verant, variis morbis mæventur, quamvis nec sapore,
nec odore, aut alia sensibili qualitate à communi aqua
discrepent. Catholici harum aquarum virtutem
quorundam Sanctorum in coelo degentium interesse
adscribunt.

Hibernia modo in quatuor principales provincias di-
viditur, suntque Ultonia [Ulster:] Lagania
[Leinster:] Connacia [Connaught:] et Momonia
[Munster:] Haec varias minores provincias seu Comi-
tatus et Territoria in se continent. Eas singulis
expendimus.

101. 2249

Se De Ultonia.

Ultonia seu Ulidia [Anglis Ulster, Hibernis Cui-
quidy, idest, provincia quidy:] Inter quatuor Hiber-
niae provincias maximè septentrionalis, ad ortum
Gæto S. Georgii seu Mari Hibernici, ad Aquilonem
Benealetonis seu Septentrionali Oceano, ad Occasum
Mari Atlantici seu Occidentali, ad Meridiem le-

trionali Hibernia plaga collocatus limites habet ad orientem
Grotum S. Georgii; ad aquilonem Oceanum Deucalidonium;
ad Occasum Comitatum Colranensium, à quo Bannus seu
Banna | Banne | fluvio separatur; et ad Austrum seu
potius ad Euronotum Comitatum Dunensem. Eius lon-
gitudò est 46. latitudo 24. miliarium Anglicorum. Sa-
tis fructifera regio, à qua incola, quæ ad vitæ sustentatio-
nem sufficiunt, omnino habere valent. In ea occurrunt

1° Antrimum | Antrim | Urbs enigma, sed bene munita
quinque miliaribus ad austrum à Coneria, et 12. ad Occasum
à Rupe Gergusii prope lacum Neaghum | Neagh | Comi-
tatu nomen tribuit.

2° Rupe Gergusii, Hibernis Carrickfergus, Anglis Knock-
Fergus | Urbs Comitatus primaria 12. miliaribus ad Ori-
entem ab Antrimo distans, et ad ejusdem lacum nominis
astuarium collocata. Opulenta est necnon incolis
frequens, optimoque portu instructa, et Castello prote-
gitur. Nomen accepisse videtur partim ab enicho mon-
te, cui inedicata est, atque Anglice Knock, Hibernice
verò Carrick dicitur, partim à Gergo Rege Scotico, qui
non procul ab ea naufragium passus fuisse dicitur.
In ea est vetus palatium quod in apothecam versum
est.

3° Belfastum | Belfast | Urbs octo fere miliaribus
ad Austrum, à Rupe Gergusii ad ostium Lagani | Lagen-
Watter | fluvii collocata. Portum habet commodum
atque Mercatoribus, qui in Scotiam et Angliam negotian-
tur, frequentissimum. Pergulorum in ea visitur Cas-
telum, tribusque aut quatuor viis instructa est ad li-
neam ductis non levis, ac si recens edificata esset.

4° Conneria seu Conora | Conner, et Conner | Urbs
5. miliaribus ad aquilonem ab Antrimo distans. Nihil
in ea memorandum occurrunt, nisi quod olim Sedes Epis-
copalis fuerit, quam Dunensis absorbit.

§. II.

De Comitatu Colranensi.

Comitatus Colranensis, alias etiam Londino-Devien-
sis | Colrany, Colrain, et London-Dervi | ad Orientem
confinis est Comitatu Antrimensi, à quo flumine
Bannus | Banne | separatur; ad Septentrionem parti
Comitatus Dummagalenis et maris Deucalidonis; ad
Occidentem reliqua parti Briti Comitatus; et ad Me-
ridiem necnon ad Africum Tyroneis. 56. milia-
ribus longus, et 30. latus est. Aquabilis et aliubi
aperta regio necnon fertilissima. Notatur hic

1° Colranum | Colraine seu Colrain | Urbs spectabilis,
à qua Comitatus etiam nomen ducit, sita ad Bannium

leu Bannam flumen, in confinis Autrimensis Comitatus, 4. miliaribus à mari.

2° Londino-Demia, Londinum Novum, et Roboretum
! London-Derri: Ubs, nova Anglorum Colonia an. 1612.
huc deducta, unde veteri illius nomini Demia !: Derry:
Londinum !: London: adjunctum fuit, ipsaque Londi-
no-Demia !: London-Derri: nuncupata. Sita est
in Insula Eugenii !: Inisowren: in solo fertili et prope
piscosos fluvios, quorum proximus est Derqus !: Derg:
! qui huc Deponto nomine Lams foilers !: Lough-foyle:
nuncupatur à lacu urbem istam inter et Oceanum Deu-
caledonium collocato: in confinibus Dunnegalensis
Comitatus 14. miliaribus penè ad Asricum à Lanne-
vadio !: Lannewady: et ferè 108. ad Curum à Dublino.
Munita est, ac in communi Hibernià Anglorum lan-
na an. 1641. adeo strenue se defendit, ut nec vi nec
aste hostes eam obtinere potuerint. An. 1649. dum
in summas adducta angustias extremaque pressa fame
deditionem meditatur, ab OWENO ROSS O-Neal li-
berata fuit. An. 1689. frustra eam Jacobus II. ob-
sedit. Amplia non est, ut in qua non nisi bina pla-
teae in comis formam intersecta numerentur. Aedes
habet ex lapidibus quadris constructas, portumque op-
timum. Praecipuis Hiberniæ urbibus ad-
numeratur. Olim fuit Sedes Episcopalis Metropoli
Armaehana Subjecta, antequam scilicet Anglorum
Colonia fieret.

9. III.

104.

De Comitatu Dunnegalensi.

Comitatus Dunnegalensis seu Dunghalensis !: Dunne-
gal seu Dunghal: contemnat ad orientem Glouci-
ensi et Tyroneensi Comitatus; ad Septentrionem ma-
ri Deucaledonio, ad occidentem Oceano Atlantico;
et ad meridiem Comitatu Fermanaghensi et sinu
Dunnegalensi. 64. seu, ut aliis placet, 48. Dun-
tanat miliarium est ejus longitudo, et 35. latitu-
do. Aquabilis est regio et quodammodo de-
nidata, portubusque referta. ~~notatur hic~~
Anglis Comitatus hic Tyroneensis !: Tyr-
conell: dicitur. In eo notatur

1° Dunnegalia seu Dungalio. !: Dunnegal vel
Dunghal: Ubs Comitatus primaria, qua et ei no-
men tribuit. Sita est ad ingens sui nominis aestua-

q. ad aquilonem
 vium in quod Eskus | East: | fluvius præcepit agitur,
 1000. passibus ab Ems lacu | Lough- Erne: | et 100. mil-
 liaribus ad Castrum à Dublino. Deterior conditio
 eam penè convertit in pagum.

2°. Reglis seu Regles vel Regtles, alias S. Patricii
 in Insula centrum Dergilacis | Lough- Derg: | ocu-
 pans, septem miliaribus Angliis ad orientem à Dun-
 gobia. Olim in ea Monasterium fuit, prope
 quod Speus ~~regalis~~ seu aut septem pedum altitudinis
 obscurus omnino, et ita angustus, ut non nisi quinque
 vel sex personas caperet. Communis fama fuit,
 eos, qui illum intrarent horrendis terribis visionibus,
 terribiliisque spectra se illis præbere conspicienda.
 Inedlis Eilan o Gougadory, et Gougadory o Patrick
 idest, Insula Purgatorii et Purgatorium Patricii
 dicitur; ajunt enim S. Patricium Hibernorum
 Apostolum à Deo advertissimis precibus impetrasse,
 ut poena et comitatus, qui impios post hanc vitam ma-
 nent, ob oculos hæc proponerentur, ut insita suis Hi-
 bernis peccata et gentiliū errores facilius extirpa-
 ret, eisque animæ immortalitatem persuaderet; un-
 de etiam Insula Damnatorum dicta fuit. Verum
 hæc fabulam verolenti, magis autem quod offerunt
 alii, Ulysses nempe, cum ad tartara descenderet,
 specum hunc effodisse. Istud S. Patricii Purgato-
 rium extinctum est nec amplius subsistit, Speus enim, ex-
 turbatis à Monasterio Monachis, omnino devastatus est.

105. ~~105~~

S. IV.

De Comitatu Tyroneſi.

Comitatus Tyroneſis | Tyrone, Tiroen, Tir- Owen,
 Tir- Eogain: | limites habet ad orientem lacum Neagum
 | Lough- Neagh: | et Anmahannum Comitatum; ad Septen-
 trionem et Castrum Comitatum Colranensem, ad Meridi-
 em et agrum Monaghanum et Fermanaghensem.
 Longitudo ejus est 47. latitudo 33. miliarium. Mon-
 tosus est, sed tamen fertilis. Dividitur in Superio-
 rem | Upper Tyrone: | et Inferiorem | Nether Tyrone: |
 Superior illius pars modo Colranensi Comitatu adjecta
 est. Notatur

Coheria, Clochora, Clogaria, et Glogeria | Clo-
 gher seu Clagher: | Urbis supra collem posita, cujus
 pedem aluit Blackwatera | Blackwater: | fluvius,
 tribus miliaribus ad austrum ab Aghera | Agher: |

Pauperima Civitas, Sedes tamen Episcopi Armaghano
Metropolitae Subjecti.

§. V.

106.

De Comitatu Germanaghensi.

Comitatus Germanaghensis: Germanagh seu Garna-
nagh: | ad Orientem terminatur Monaghano, ad Sep-
tentrionem et Meriem Tyroneensi, ad Casum et Aquil-
onem Dunnegalensi, et ad Meridiem Cavanensi,
ad Africum vero Letrimienti Comitatus. Longi-
tudo ejus est 29. latitudo 24. miliarium. Regis
est Silvis et paludibus ~~opposita~~ obrita, lacusque Eonus
| Lough-Earne: | vix non tertiam ejus partem implet.
Notatur hic duntaxat

Eniskilinga | Eniskiling, Inneskiling, et Iniskil-
lingi | Urbs Comitatus primaria, posita in lacus Eoni
Insula, 7. miliaribus ad Euronotum à Tubi-castro
| Tully-castle: | et 42. ad Austrum à Londino novo.
Ampla non est sed oppido munita; eam varie, quas
exanthavit, obidiones celebrem effecere.

§. VI.

107.

De Comitatu Cavanensi.

Comitatus Cavanensis | Cavan seu Cavan: | alias eti-
am Breania, Brenta, et Brefinia | Est-Braney,
et Breane: | dicitur. Ad Eum et Aquilonem
Monaghano, ad Casum Letrimienti, et ad Aus-
trum Longfordiensi | Longford: | et Meridia Occiden-
tali et Orientali | West-Meath, et East-Meath: |
Comitatibus contemminat. 47. miliaribus longus
est, et 22. latus. Eius Insula potius inter propugna-
ula, quam Urbes, habitare videntur. Notatur
hic i

1° Cavanium | Cavan: | Oppidum seu Urbs exi-
qua, totius Comitatus Caput, de qua nihil occurrit
memorandum, nisi quod Dux Baroniensis propè
eam an. 1689. à Wilhelmo III. devictus fuit.

2° Chilmoria seu Kilmora | Kilmore: | Urbs sita
~~ad Breania~~ varis confinia Comaie | Comaught: |
et Legania | Leinster: | tribus miliaribus ad Africum
à Cavanis, et 32. ad Austrum ab Armagh: | Armagh:
Sedes Episcopalis à Nicolo Papa V. an. 1454. erecta sub
Metropoli Armaghana, sed tenuis et proletaria.

§. VII.

108.

De Comitatu Monaghano. | Monaghano: | limites

habet ad Aquilonem Tyroneusem, ad Ortum Armachanum, ad Austrium Cavanensem, et ad Occasum Fermanaghensem Comitatus. Longitudo ejus est 34. latitudo 20. miliarium. Regio montuosa et silvis abundans, olim propter montes et saltus ferre nihil huius occurrebat, at recentiori aere hi multum exiiri fuerunt. Notatur Monaghanum seu Monachanum (| Monaghan: |) Urbis Caput Comitatus 5. miliaribus ad Aquilonem ab Armacha distans. Quamvis splendida haud sit, incolis tamen frequens est.

109. ~~108~~

§. VIII.

De Comitatu Armaghano.

Comitatus Armaghanus seu Armachanus (| Armagh: |) ad Orientem Dunensem Comitatum, à quo ex parte Neria (| Newry: |) fluvius illum secedit; ad Aquilonem Lacum Neagh (| Lough-Neagh: |) ad occidentem Tyroneusem et Monaghanum, et ad Meridiem huius Thensem (| Louth: |) Comitatus attingit. Eius longitudo est 32. latitudo 17. miliarium. Optima totius Hiberniae Regio. Occurrit

1° Carolomontium (| Charlemont: |) Urbis primaria Comitatus posita ad fluvium Blackwater (| Black-Watter: |) in confinibus Tyroneusem Comitatus, quatuor miliaribus ad Euronotum à Duncannonio (| Dunganon: |) et Septem ad ~~North~~ ad Aquilonem ab Armacha.

Munita est, atque in ultimi belli tumultibus gravem sustinuit obidionem. Titulo Vice-Comitatus gaudet.

2° Armacha seu Ardimaacha (| Armagh seu Ard-mach: |) Civitas ad Kalin fluvium sita, Comitatus nomen tribuens, Sedesque Archiepiscopi et Hiberniae Primatis, necnon ante haec Legati nati Summi Pontificis. Olim lingua patria Donnach-Mor, et Drum-Salich dicta, necnon spectabilis ac florentissima fuit, at bellis et incendiis adeo devastata fuit, ut modo propter misera tuguria et dirutos muros Cendri, in quo Primas residebat, in ea nihil occurrat: Unde Florentinus Octavianus de Palatio illius quondam Metropolitana De illa haec ait:

Civitas Armachana,
Civitas vana,
Absque bonis moribus,
Mulieres nuda,
Carnea cuncta,
Paupertas in aedibus.

protenditur, in latitudine vero ad duo vel tria duntaxat, illum
260. circiter parva Insula occupant.

3° Dromoria | Dromore, seu, ut quibusdam placet,
Dramore: | Ubs exigua quatuor miliaribus ferme ad
meridiem ab Hilsburgo | Hilsborough: | oppido, novemdecim
ad Durotonum ab Armagha, et quindecim ad Carrum
à Duno, ad ripam Lagani | Lagan: fluminis po-
sita. In veteris abijt eius conditio, quamvis Sedes
Episcopalis sit.

iii. 409

§. X.

De Comitatu Luthensi.

Comitatus Luthensis | Louth, Hibernis Jrial, Veteribus
Lura et Luda: | Confinis est ad orientem Frato S. Georgii;
ad Aquilonem Comitatus Armaghani et Sinui Carling-
fordiensi, qui idem à Dunensi Comitatu distinguit,
ad Occiduum Comitatus Monaghani et Cavanensi, et
ad Austrum ac Durotonum Comitatus Midie | Meath, à
quo Boina seu Borinda aut Duwind | Boyne: | fluvius
idem separat. Communiter apud geographos, et in
varis tabulis geographicis legantur adscribitur, sed per-
peram, à remotis quippe Saulis pars Ultonia factus
est, ubi enim Angli Ultonia potiti sunt, illam in tres
presumptos Comitatus divisere. Dunensem scilicet, Luthen-
sem et Antrimensem, prout supra memoravimus.

Fertilissima est regio frumento et victis abundans.
Non nisi 25. miliaribus longa est, et 13. lata, nec du-
bium, quin in illa prima Ultonia divisione ab Anglis
iusta longè amplior fuerit, pluraque alias regiones
et territoria sub se et hoc nomine continerit.

Notatur hic

1° Carlingfordia | Carlingford: | Ubs posita ad
Sinum, qui ab ipsa Carlingfordiensi dicitur, quatuor
miliaribus vel quinque à Dundaleo ad Euro-Aquilone
Marem, 22. ad Austrum à Duno, et 30. ad ortum ab
Armagha. Sinus, ad quem sita est ad tria usque
quatuor miliaria in longitudine protenditur, et ad toti-
dem in latitudine, praestantissimumque portum efficit,
in quo maxima navigia in anchoris à ventis tuta
consistere possunt: illius tamen aditus propter scopulo-
rum seriem valde angustus est et periculosus.

Ab hac Urbe N. De Toff, quem Germani Austriaci,
qui vocalem O velut A pronuntiant, communiter Toff
nuncupant, in bello Hungarico sub finem praeteriti
saeculi celebris, ^{sub} ~~impresario~~ Leopoldo Magna Belli Duci
titulum Comitis gessit.

2° Dundalum | Dundalek: | Ubs 8. miliaribus

à qua Suva | Shure: | fluvius illam separat. Figura illius
ferè triangulum exhibet. Longitudine sua ab Aquilo-
ne ad Austrum 112. miliaria Anglica, et latitudine ab Ori-
tu ad Occasum circiter 70. aequat.

7 sunt Praecipui eius fluvii | Barrovius | Barrow: | Suva | Shu-
re: | Boyna seu Borinda et Buwinda | Boyne: | Liffa
| Liffe seu Liffy: | Neria | Nier: | Slana Slayna, Slone
antiquitus Nordmoyfluvius | Slane: | Inny | Inny: | p. p.
Aërem habet amoenum et nitidum; nec calor nec fri-
gus hic unquam excedunt. Fertilissima est, atque
frumenti, pasuorum, pisium, et avium aquaticarum
feracissima; optimos etiam alit equos, estque omni-
um Hiberniae provinciarum spectatissima. Illius In-
cola in moribus Anglos imitantur, à quibus plerique ortum
ducunt.

Numerantur in hac provincia Archiepiscopatus unus,
tres Episcopatus, postquam duo suppressi fuere; Urbes et
Oppida 165. 102. Castella ab Anglis probe munita, et
920. Parochia.

Olim idam mediæe Brigantia,
Menapii, Cassii, et Blavii seu Elbanii. Subinde
in duo regna divisa fuit nempe in Leganiam | Leins-
ter: | propriam, et Midiam | Meath: | quarum quali-
bet suum Regem habuit, donec orta inter eos dissen-
sio Henrico II. Angliae Regi dedit occasionem utraque
occupandi; inde in unam coaluere provinciam, quae
Leganiam nomen retinuit.

Nunc in Undecim
Comitatus distribuitur, suntque Longfordiensis | Long-
ford: | Midia Orientalis | East-Meath: | Midia Occi-
dentalis | West-Meath: | Dublinensis Comitatus | Du-
blin: | Wicklowensis seu Wickloensis | Wicklow
seu Wicklo: | Kildariensis | Kildare: | Comitatus
Regis | Kings-County: | Comitatus Regine | Queens-
County: | Comitatus Kilkennensis | Kilkenny: |
Catherlagensis | Catherlagh: | et Wexfordiensis | Wex-
ford: |.

Eos singillatim expendimus.

113. ~~114.~~

S. I.

De Comitatu Longfordiensi.

Comitatus Longfordiensis | Longford: | in extremitate
totius Leganiae playa ad Caesuram positus, ad Orientem
et Austrum Midia Occidentali confinis est; ad Aquilo-
nem et Caesuram Comanae, et Cavariensi in Ultonia
comitatu; atque ad Occasum Sene | Shannon | fluvio,
qui illum à Roscomansi in Connalia Comitatu
separat. Non nisi septem miliaribus longus est,
et sex latus. Equidem parva regio, sed opulenta.
Simul et amœna. Notatur hic

1° Longfordium | Longford: | Urbs Comitatus Caput ad Cam-
linum | Camlin: | amnem sita quinque miliaribus versus
occidentem à fars S. Joannis | St. Johns-Town: | et
Sex ab Ardacha | Ardagh: | Titulo Comitatus gaudet,
ceterum de ea nihil occurrit dicendum.

2° Ardacha | Ardagh et Ardach: | Urbs exigua sex mil-
liaribus Angliis ad Caerum à Longfordis. Antehac
Sede Episcopali decorata erat, quae postmodum suppressa
est, aut potius Chilmoriensi juncta. Modo vilis est ejus
conditio.

§. II.

400. 114.

De Comitatu Media Occidentalis.

Comitatus Media Occidentalis, seu Media Occidentalis
| West-Meath: | ad Orientem Media Orientali jungitur,
ad Septentrionem Cavanensi in Ultonia Comitatus; ad
Caerum Longfordiensi; ad occidentem Roscomensi in
Connaicia Comitatus; et ad Austrum Comitatus Regis
| Kings-County: | 40. miliaribus Angliis longae est,
et 20. lata.

Laus admodum piscosus habet et
optima pasua. Fertilitate et Incolarum frequentia
ceteros Hibernia Comitatus superat. Notari hic me-
retur

1° Molingaria | Molingar, Mulinghar, et Mullan-
gar: | Urbs Comitatus, imò totius provinciae Caput,
Spectabilis et bene munita, 13. miliaribus ad ortum
à Ballimora, et 40. penè ad occidentem à Dublino
dipita.

2° Ballimora | Ballimore: | Urbs paludibus cincta
et admodum munita. An. 1091. Wilhelmi III. Angliae
Regis exercitui eam obsidenti, vehementer resistit; tan-
dem ad hostis arbitratum se dederat coacta fuit.

§. III.

400. 115.

De Comitatu Media Orientalis.

Comitatus Media Orientalis, seu Media Orientalis | East-
Meath: | ad ortum Oceano jungitur et Comitatus Dubli-
nensi; ad Aquilonem et Mesem Cavanensi et Luthen-
si in Ultonia Comitatus; ad Occasum Media Occi-
dentali; et ad Austrum Kildariensi Comitatus. Eius
longitudo est 38. miliarium, et totidem latitudo.

Olim una cum Media Occidentali unum efficiebat
Comitatum, qui simpliciter Media nuncupabatur,
ac primum circa medium saeculi XVI. sub Henrico VIII.
ambo à se invicem divisi fuerunt.

In horum duorum Comitatum montibus variisque ali-
is illorum borealibus plagis solum inaequalitas est non
levis, ac si olim aratro versum fuisset; Incolarum tra-
ditio est, Majoris suos agriculturam omnino exerceisse,
et quia regis haec hinc inde vastis nemoribus contracta erat,
ea loca, quae nemoribus vacua erant, ipsorumque collium

qua illu
ab Aquil
tudine ab
Sua | Sha
Ligfa
na, Sloa
y | pop
or ney fi.
a est, atq
aticarum
que omni
Johu
igne ota
ny unus
liberel
ita, et
igantey
Lubinde
| Leis-
n queli
eos dpa
utrage
iam, q
kum
| Long
Occi-
| Du-
Cord
atuy
neest
y | |
is | |

10.
15.
20.
25.
30.
35.
40.
45.
50.
55.
60.
65.
70.
75.
80.
85.
90.
95.
100.

et montium pariter possidisse ac coluisse; postmodum
horum nemorum pleraque excisa fuere atque in arva
et riveta conversa; addunt insuper harum silvarum
aliquas gravibus ac insolitis ~~tempe~~ motibus terram absor-
buisse, quarum loco, magni, qui in vicinis Comitatu-
bus occurrunt, laus prodierint; an id unum fundamentum
ab ijs dicatur, ignotum est, illius tamen conjecturandi
praebet occasionem, quod interdum immodica longitu-
dinis et latitudinis arbores en iis evanescunt, quae jam a lon-
go tempore desolata fuerunt. Notatur hic

1° Kellinum (Castellum) | Kellas, Kells, Kellca et Ken-
les: | Urbs ad ripam Blakwateria | Blakwater: |
fluvii posita sex circiter miliaribus ad occasum
à Drogheda. Una ex praecipuis hujus Comitatus
urbibus.

2° Dulceum seu Dauliacum | Dulek: | Septem
miliaribus et ferme versus Orientem à Slania, et
quatuor ad Meridiem à Drogheda ad Nannum | Nen-
ny: | flumen collocata. Olim fuit Sedes Episcopa-
lis sub Metropoli Armaehana, quae sequenti eta-
te Clunavadiensi conjuncta fuit.

3° Aboya | Aboy seu Athboy: | Urbs exigua, sed
tam indigenis tum extaris frequens, octo miliaribus
Angliis versus Euronotum à Navana | Navan: |
ad Boynam | Boyne: | flumen non procul à Chil-
morra sita. Jux mundinarum habet. p.

4° Trina seu Truma | Trin seu Trime: | Urbs
exigua et Comitatus praecipua, ad Boynam flumi-
ni posita sex miliaribus versus Euronotum ab Ab-
oya. muris circumta est, et angusto castro protecta.
Communio satis frequens. Quidam scriptores
memorant, in ea residere Episcopum Armaehano
Metropolitae subiectum. Dum Uloraensis Regis
Angliae secundo genitus etiam Trina Comes nuncu-
patur.

116. 660.

§. IV.

De Comitatu Dublinensi.

Comitatus Dublinensis | Dublin-County: | ad Ori-
entem à mari Hibernico seu Grotto S. Georgii pul-
satur; ad Occasum et Casuum confinis est Kilda-
ria et Media Orientali, ad Austrium Comita-
tus Violoriensis. 28 miliaribus longus est, et
16. latus. Solum habet frumenta et parvas

103
faciendum, at ligni ~~est~~ patitur penuriam, cuius loco
Insula pingui quadam gleba et carbonibus fossilibus
utuntur. Notatur hui

10. Dublinum, Dublinia et Dublinium | Dublin,
Hibernis Balacloy: | Civitas totius Hibernia ca-
pit, ad Liffam | Liffa: | fluvium, qui ibidem am-
plum efformat portum, collocata 20. circiter milia-
ribus à Suro Mona in Valia Insula promonto-
ris | Holy-Head: | ad Austrum bini montes, ad
Occidentem aperta planities, et ad ortum Mare
eidem imminet. Ptolomaeo Eblana dicitur.

Quando et à quo exiata fuerit, ignotum haec-
tenus mansit, attamen vetera Scriptorum monu-
menta antiquissimam declarant. Post Lon-
dinum omnium trium Regnorum Civitatum est
vastissima, pulcherrima, opulentissima, et po-
pulosissima. Ad Austrum muros et propugnacu-
lis firmatur. Sex sunt in ea portae, et totidem
Suburbia admodum protensa. Versus Orientem

loco eminenti Castrum positum est fossis, turri-
bus, aliisque recentiori arte comparatis muni-
mentis instructum; à quodam Episcopo, cui no-
men fuit Henricus de Londino, edificatum, in
eo Bro-ten et Regentes Hiberniae resident.

Est etiam Sedes Archiepiscopi; cuius Ecclesia Ca-
thedralis perantiqua est, atque patronum ha-
bet S. Patritium Hiberniae Apostolum; praeter
eam adsunt Ecclesiae Collegiata una, quae Christi
dicitur, et tredium parochiales. Collegio quo-
que, quod speciem Universitatis refert, ac S. Tri-
nitatis nuncupatur, ab Elisabetha Regina an. 1591.
fundato decorata est. Duo etiam in ea ni-
merantur Nosocomia, unum pro egenis et pau-
peribus anno 1703. à Magistratu et Civibus funda-
tum; alterum Regium pro militibus morbidis et
veteranis anno 1685. exercituum Suntuibus erectum.

20. Glandelacum, seu Glandalaum, et Bista-
gna | Glandilaugh, et Glandelagh seu Glande-
four: | Urbis olim Sedes Episcopalis, quae jam an.
899. Substitisse memoratur, etiam Saulo XII.

Sub regno Joannis sine terra Dublinensi adjecta fuit.
modo non nisi vius est, vel, ut alii voluit, Castellum.

117. ~~117.~~

§. V.

De Comitatu Wickloviensi.

Comitatus Wickloviensis seu Wickloensis: Wicklo, seu Wicklow-County: ad Orientem à Greta S. Georgii seu Mari Hibernico pulsatur, ad Aquilonem confinis est Dublinensi Comitatus, ad Occidentem Kildariensi et Catherlagensi, et ad Austrum Wesfordiensi. Longitudo ejus censetur esse 36. et latitudo 28. miliarium. Solum habet fungiferum, quod tamen propter multos montes et saltus non ubique colitur. à Black Wateria: Black Water: et Liffa: Liffe: fluminibus irrigatur. Aliquamdiu pars fuit Comitatus Dublinensis.
occurrit notanda Urbs

Wicklowia, Wickloa, Wicklowium: Wicklo seu Wicklow: Caput Comitatus sita in littore maris ad ostium Letrimii: Letrim: fluvii, cum portu, cui rupes muro cincta imminet necnon ei pro Castro est. 22. miliaribus ad ortum à Baltinglasia: Baltinglass: et 24. pennis ad Austrum à Dublino.

118. ~~118.~~

§. VI.

De Comitatu Kildariensi.

Kildaria seu Comitatus Kildariensis: Kildar-County: limites habet ad ortum Comitatus Dublinensem et Wickloviensem, ad Aquilonem Meridiam Orientalem, ad occidentum Comitatus Regis et Reginae, et ad Austrum Catherlagensem. 38. miliaribus longus est, et 23. latus. Aperta, jucunda, opulenta, fungifera, omnibusque praesertim fumento et pasuis abundans, quamque praestantes fluvii perflunt; amplam etiam planitiem celebris, in qua 100000. hominum exercitus castra metari potest. Notatur

Kildaria: Kildar seu Kildare: Civitas Comitatus Caput, et Sedes Episcopi Metropolitanae Dublinensis Suffraganeae, 29. miliaribus Anglicis ad Africum à Dublino distans, et 11. ferme ad occidentem à Naasa: Naas: enigma ejusdem Comitatus Urbs. Ortum suum debet S. Brigitta, quae huic loci Monasterium edificavit, in quo plerumque demorari solita fuit: hujus sanctae mulieris fama locum hunc adeo celebrem effecit et populosum, ut aedificiorum circum Monasterium, dum ipsa adhuc viveret, civitatorum multitudo civitatem effecit,

distinguitur. Longitudo ejus est 40. latitudo 22. millia-
rium. Regio hac proutem prabet aspectum undique
urbibus et Castellis ornata, aequè fertilis et omnium re-
rum dives ac aliubi alia: communis est de illa parve-
nia, scilicet aquam ejus esse sine limo, auram sine
nebula, et ignem sine fumo.

* Givaldus | Sylvester | natione An-
glus, Menapiæ. Wallia seu Can-
bria Meridionalis
Castro nobili Stir-
pe natus, et à sua ab antiquis Eres Sorores | the three Sisters | Briti frã-
patria Cambrensis
dictus, scientia et
eruditione celebris
Joannis Henrici II.
Anglia Regis filii | Kilkenny, et Oseri | Civitas Comitatus Caput, à qua
Præceptor fuit. Regem hunc in Hi-
bernicam cum exerci-
tu transfretantem
comitatus occasio-
nem hincit Hiber-
niam describendi
sub titulo Expugnatio-
nis Hiberniæ.
vitem posuit septu-
agenario major
an. 1210. vel 1212.
Scripsit etiam Topo-
graphiam Britanni-
cæ, Itinerari-
um at Descriptio-
nem Cambriæ, p. 122.

Non prout ab Kilkenia Urbe illius primaria jacent
montes præalti, quos Givaldus Blandino montes nun-
ciat, Hibernis Sleic & Bloeny, è quorum visceribus
valut maternis Suius | Swire | Neoris seu Nura | Neor
Neure, Nure | et Barrow | Barrow | Ptolomæo Bir-
gus eduntur, ac divisim alveis decurrentes, priusquam
Oceano immergantur, demò commiscuntur; unde
pe natus, et à sua ab antiquis Eres Sorores | the three Sisters | Briti frã-
patria Cambrensis
dictus, scientia et
eruditione celebris
Joannis Henrici II.
Anglia Regis filii | Kilkenny, et Oseri | Civitas Comitatus Caput, à qua
Præceptor fuit. Regem hunc in Hi-
bernicam cum exerci-
tu transfretantem
comitatus occasio-
nem hincit Hiber-
niam describendi
sub titulo Expugnatio-
nis Hiberniæ.
vitem posuit septu-
agenario major
an. 1210. vel 1212.
Scripsit etiam Topo-
graphiam Britanni-
cæ, Itinerari-
um at Descriptio-
nem Cambriæ, p. 122.

Kilkenia, Oseri Kilkenia, Oseria, et Janum Canii
Anglia Regis filii | Kilkenny, et Oseri | Civitas Comitatus Caput, à qua
Præceptor fuit. Regem hunc in Hi-
bernicam cum exerci-
tu transfretantem
comitatus occasio-
nem hincit Hiber-
niam describendi
sub titulo Expugnatio-
nis Hiberniæ.
vitem posuit septu-
agenario major
an. 1210. vel 1212.
Scripsit etiam Topo-
graphiam Britanni-
cæ, Itinerari-
um at Descriptio-
nem Cambriæ, p. 122.

Das Episcopalis, quæ postmodum suppressa fuit.
Bifariam dividitur, in Hibernicam nempe seu
veterem, et Anglicam seu novam: prior quasi
Suburbium est; in ea visitur S. Canii Templum,
graphiam Britanni-
cæ, Itinerari-
um at Descriptio-
nem Cambriæ, p. 122.

122. p. 122.

S. X.

De Comitatu Catholageni

Comitatus Catholageni | Cathelagh-County |
ad ortum habet Comitatus Wicklorensem et Wexfor-
diensem, ad Aquilonem Kildariensem, ad occi-
dentem Kilkennensem et partem Comitatus Regine,
et ad austrum seu Evonctum Wexfordiensem.

Octo miliaribus longus est et 18. latus. Solum habet fertile, lignisque abundat. occurrit

Catherlogum | Catherlagh, Caterlough, Caterloyh, Carlogh, et Carlow: | Ubs Comitatus primaria posita ad Barrowium | Barow: | flumen in vicinia Comitatus Reginae, ferme 38. miliaribus ad Africum à Dublino. Castello protegitur. p.

9. XI.

123.

De Comitatu Wenfordiensi.

Comitatus Wenfordiensis | Wenford-County: | contorniat ad orientem, meridiem et Africum Oceanus et parti Comitatus Waterfordiensi, ad occidentem Catherlagensi et Kilchennensi, et ad Septentrionem Vilorienti Comitatus. Longitudo ejus est 47. miliarium, latitudo 27. Fertillimo et pascuis foecunda regio. Notatur

1.º Wenfordia | Wenford: | Caput Comitatus, olim praecipua totius Hiberniae Ubs, in qua prima in hoc regno Anglorum colonia fuit constituta. Ampla est et venusta, cum Castello et portu Maris commodissimo, ad ostium Slane | Slane seu Slany: | fluvii, ubi Oceanus immergitur, 62. circiter miliaribus ad austrum à Dublino posita. Memorabile est, quod in ipsius portu aestus maris tribus horis citius accidat quam in Oceano. Ubs haec Ptolomaeo Manapia dicitur, et Slane, ad cuius ostium sita est, Mondonus. Quidam voluit Waterfordiam ei fuisse Manapiam.

2.º Fernu seu Ferno | Fernes, Feanes, Feaons, et Ferns: | Urbicula in parte Septentrionali Comitatus sita, solaque Episcopali Sede sub Metropoli Dublinensi celebris. Hoc loco Dermotus seu Dermundus | Dermot seu Dermont: | profugus Legania Rex an. 1169. ex Anglia rediit à suis Caris amicis susceptus fuit, atque an. 1172. 1.º Maji diem supremum obiit. Hic, ut supra num. 100. memoravimus, Henrico II. Anglorum Regi praebuit occasionem Hiberniam occupandi.

Section III.

124.

De Momonia.

Momonia | Munster seu Mounster, veteribus Hibernis Moron, Moun, seu Moron, et communiter Woron: | quatuor Hiberniae provinciarum ordine tertia, limitanea est ad orientem et levonotum Legania, ad

aquilonem Connacia, ad Oceanum Mari Atlantici seu Occidentali, et ad Austrum ac Africum vergens mari seu Australi. Figura ~~quadrati~~ Speciem exhibet quadrati oblongi. Longitudo ejus est circiter 135. miliarium Anglicorum, latitudo 68. Variis fluminibus irrigatur, optimis portibus et sinibus claret, urbesque habet opulentas, aërem amoenum et temperatum. In Libanum in locis excelis montes occurrunt vasti et arboribus contexti, intra quos continentur vallis frumento abunde fertiles grataeque aspectu. Proxima illius victualia sunt armenta minoraque pecora, ligna, lana, omnis generis pisces, speciatim autem haliees, quae in illius littoribus et sinibus capiuntur. In ea numerantur Archiepiscopatus unus, quinque Episcopatus, Septem Urbes, viginti quinque Oppida, sexaginta seu Arces antiqua arte condita, et universim octoginta Barrochia.

Olim haec provincia Specialis Regnum erat, at ubi Hibernia ab Anglis occupata fuit, tum Regnum esse desinit. Veteres illius quatuor fuerunt Urbes, Coriandri, Luceni, Velibori, et Vodri, qui distinctas illius tenuere plagas. Modo in quinque Comitatus dividitur, scilicet suntque Tipperariensis; Waterfordiensis; Corragiensis, cui Desmondia accensetur; Kerryensis; et Limericensis. eos ordine expendimus.

D. I.

De Comitatu Tipperariensi.

Comitatus Tipperariensis seu Sancta Crucis: Tipperary, seu Holy-Cross County: ad orientem confinis est Comitatus Reginae et Kilkennensis; ad Septentrionem et Turv-aquilonem Comitatus Regis; ad oceanum Limericensis et Seino Lenders: Shannon: flumini, quod idem à Galivensi et Clavensi Comitatus se jungit; et ad meridiem Waterfordiensi. Longitudo ejus ad 58. miliaria protenditur, latitudo ad 36. In his meridionalibus plagis frugifer est, ibique pulchra offenduntur aedificia. Hibernis Thobruidearum Comita dicitur. Occurrit 1.º Tipperaria seu Sancta Crux vel Ganum S. Crucis: Tipperary seu Holy Cross: urbs ad plagam Comitatus borealem posita Comitatus nomen praebens, sed à veteri splendore suo penitus dejecta.

125. 1773

Nomen Sancta Crucis adpta est à celebri Monasterio hoc, in quo olim authentica Crucis Christi particula asseruabatur, quod deim Comitatus ipsi inditum est.

2.º Comelia | Comel seu Clonmell | Urbs Caput Comitatus, opulenta et munita, olim Sedes Episcopi, sita ad ripam ~~Suirae~~ Suirae | Shure: | fluvii in confinibus Comitatus Waterfordiensis 10. miliaribus ad Oceanum à Carica | Carick: | 26. ab Emelia | Emly: | ad Euorum binis huius Comitatus Urbiculis, et 82. ad Aprium à Dublino.

3.º Casilia, Casselia, Cassida | Cashel, Caspel, et Casnil: | Urbs haud procul à Suira | Shure: | amne posita 12. miliaribus à Thurlis | Thurles: | et 8. ad Oceanum à Fetharda | Fethard: | Comitatus Urbiculis. Est Sedes Archiepiscopi. Inolis nec frequens est nec spectabilis postquam ab Anglis multa perpeti debuit, necnon an. 1684. incendiis pene redacta fuit in cineres. An. 1571. hic Concilium celebratum est.

9. 11.

407100m 126.

De Comitatu Waterfordiensi.

Comitatus Waterfordiensis | Waterford County: | ad Orientem conterminat Sinui, qui portus Waterfordiensis dicitur, atque illum à Wexfordiensi Legania Comitatu distinguit, ad Boream Suira | Shure: | fluvius illum à Tipperariensi et Kilkennensi Comitatus separatis; ad Oceanum confinis est Corragiensi Comitatus, et ad austrum habet Oceanum. Eius longitudo est 46. miliarium, latitudo 24. Plaga ejus septentrionalis montium serie obrita est, ceterum optima, amena et opulentissima est regio, Anglia Regio semper fidelis, postquam nempe Richardus Pembrochii Comes ultimo eam occupavit, unde Reges Anglia, praesertim Henricus VIII. multis privilegiis eam donarunt. Occurrit

1.º Waterfordia seu Manapia | Waterford, Hibernis Phutarqia: | Civitas totius Comitatus primaria, bene munita, opulenta, populosa, necnon amplitudine Hiberniae secunda, variisque eximius superbiens privilegiis, Emporiumque celeberrimum adeo, ut vix in toto terrarum Orbe Urbs ad commercium melior est opportunior occurrat. Sita est ad Shirram | Shure: | fluvium versus confinia Kilkennensis Comitatus, tribus miliaribus à Mari Hibernico, et octo à Waterfordia, et ferme 75. ad austrum à Dublino. Platea ejus

angusta sunt, atque in balubris. Optimum habet portum, et quamvis à mari satis remota sit, possunt tamen maxima naues oneraria ad illius usque molem appelli. Shura | Shure: | ad eam fluens Barrovia | Barrova: | iungitur, hique duo fluvii speciosum et amplum sinum efficiunt, qui communiter Portus Waterfordien- sis nominatur, in quo navigia in anchoris consistere possunt; media hae longitudinis viâ ab aere minutissima protegitur Duncannon dictâ adeò, ut sine bona illius praesidio venia nullum navigium vel ascendere vel descendere per eum ausit. Sinus iste ad Septentrionem longius porrigitur, tum ad occidentem vergens Shuram sibi iungit fluvium, aliumque portum efficit optimum. ad eum in universa Europa naues appelluntur.

Olim huius Civitatis incola Manapia dicti fuerunt, à piratis Norvegis locovili et sterili edificata fuit ad ostium Shura, prout iam dictum, inquam velut in spoliarium concurrere solebant.

Huc 23. Augusti an. 1171. appulit Strongbovicus | Strongbow: | Hibernia dominator, ac brevi post Urbem hanc occupavit, postquam ab ea bina vice fortiter repulsus fuisset. An. 1172. 18. Octobris Henricus II. Anglia Rex 400. equitum et 4000. peditem turma stipatus hanc adventu, sibi que universam subiecit, prout q. Hiberniam. supra num. 100. annotavimus, q. An. 1175. Cives orta seditione Anglos, quot quot potuerunt, neci dedere, qui manus eorum evaserunt, in Reinalibituroim se recipiantes gentiliu suorum moxtem ulsi sunt. An. 1649. Oliverius Cromwellius, cum iam maximam Hibernia partem subegisset, hanc Urbem obsidione cinxit, quam solvere coactus est à Civibus; at an. sequenti Angli demum eam adorti sunt, quibus cum ultra resistere hand possent Cives, aqvis conditionibus se illis Urbemque dedidere. An. 1690. Regem Wilhelonum III. admiserunt. Ubs hae est Sedes Episcopalis sub Metropoli Capiliensi.

2°. Lismoria, Lismora, et Lemoria | Lismore: | Ubs exigua ad ripam Blacwateria | Blackwater: | fluminis posita quinque miliaribus ad austrum à Talaga | Talagh: | et tredecim ad occidentum à Dungalvano | Dungalwan: | Olim Sedes Episcopalis, qua postmodum Waterfordiensi iuncta fuit.

Urbs seu Oppidum tribus miliaribus à mari distitum
et ferme octo ad occasum à Dogalia Lismoriam inter
et Corragiam positum, angustum quidem sed junc-
tum habitatoribusque frequens. antehac Sedes fuit
Episcopalis, qua modo Corragiensi juncta est.

4.º Kingsalia seu Kyasalia | Kingsale seu Kynsale |
Urbs populosissima et Emporium, ad ostium Banni
| Banna | fluminis collocata 12. miliaribus ad aus-
tum à Corragia, et octo pene ad Eorum à Bandonbrid-
gia | Bandonbridge | ejusdem Comitatus Urbeula. An-
tiquis moenibus circumdata est, portumque habet praestan-
tissimum, inter ceteras Hiberniae Urbes dignitate
Secunda.

An. 1601. Joannes ab Aquila | J.º
Aquila | Hispanicus à Rege Hispaniae missus, à quo
quidam Hiberniae Optimates sub protestatu tuenda
religionis Catholicae adversus Elisabetham Angliae
Reginam suppliciter petierant, cum 8000. militibus
veteranis et expertis Urbem hanc intercepit, ac-
munivit, verum sequenti mense Decembri An-
gli illam Dennis obtinuerunt. An. 1690. mense
Octobri Wilhelmo III. Angliae Regi se dedit.

5.º Comitatus Corragiensi adjicitur Desmondia seu
Desmondia Comitatus | Desmond-County | ut jam
supra memoratum. Situs est Comitatus iste inter
ambos Sinus Ferrum | Kilmare | et Bantrem
| Bantre seu Bantrey-Bay | ad Septentrionem
Kerryensi Comitatus contorniat, ad occidentem
Oceano, et ad Euronotum Comitatus Corragiensi.
Si quibusdam Geographis fides neque Urbes habet,
neque Oppida, sed nominis quosdam personarum
portus; alii tamen ei unam et alteram urbem
Oppidumve tribuunt.

128. 60799

S. IV.

De Comitatu Kerryensi.

Comitatus Kerryensis | Kerry-County | ad orientem
habet Limericensem et Corragiensem Comitatus,
ad Aquilonem Sinejus seu Senus | Shannon | fluvius
illum à Clavensi Comitatu separat, ad occidentem
ab Oceano atlantico pulsatur, et ad austrum Des-
mondia et parti Oceani confinis est. 60. miliarium
est ejus longitudo et 47. latitudo. Numerosis mon-
tibus obsitus est, aliquibus tamen locis occurrunt ar-
va, in quibus optimum frumentum crescit. Ab
Edwardo III. Angliae Rege Palatinus Comitatus factus
est in gratiam Comitis Desmondia, qui in eo digni-

meath: | Urbs Comitatus primaria, et cui nomen tribuit.
Sita est ad Senum | Shannon: | flumen 45. millia-
ribus Angliis ad occasum à Kilkonia, 35. ad Austrum
à Gallivra, 95. ciriter ad Occiduum à Dublino et
50 vel 60. ciriter ab aperto mari.

Habet Episcopum Metropolita Caspiliensi sub-
jectum. Pulchra est, opulenta, ampla, popu-
losa et munitissima. In Superiorem et Infa-
riorem dividitur; ad Superiorem, in qua Arx et Cate-
dra Cathedralis sunt, dua porta praebent aditum, qui-
bus singillatim bini pontes lapidei junguntur, quo-
rum unus ad Orientem, alter ad Occidentem ducit,
una cum propugnaculis et pontibus dueteris. In-
ferior muros et castra munitur, et unicam habet
portam cui Superioris pars ad ortum ducens jungi-
tur. Quamvis 50. vel 60. miliaribus à mari

distet, nihilominus maxime naves onerariae us-
que ad muros eius valent pertere.

Anno 1651. Drotonis | Droton: | cum Parlamenti
Anglii castrum eam obsidenti iuxta Strenne obsedit,
et primum emensis tribus obsidionis mensibus, ac ubi
praesidium peste et aere penuria debilitatum
fuit, pacis conditionibus se dedit. Jacobus

II. Anglia Rex ad Boenam | Boyne: | fluvium amissa
victoria exercitus sui reliquias ad hanc urbem colle-
git; postea sub Bevilaqua | Boislean: | Praefecto
gallo ita Strenne se adversus Wilhelmum III. defen-
dit, ut idem Rex, qui 10. Aug. an. 1690. eam obside-
re coeperat, 30. ejusdem mensis ab ea recedere coactus
fuerit; at anno sequenti hujus Regis exercitus pa-
cis conditionibus illam obtinuit.

2°. Kilkonia seu Kilmalorum | Kilmalock seu
Kilmalado: | urbs 16. miliaribus ad meridiem à li-
merio sita. Opulenta est et duobus frequens,
muroque cingitur.

130. 4376

Sectio IV. De Conacia.

Conacia seu Conachtia | Connaugh, Connaught,
Connaughty, Conaght, et Connaughty: | magnarum thi-
bernia provinciarum quarta; limitanea est ad
Orientem Leyania, a qua Senus | Shannon: |
illam distinguit; ad Aquilonem et Euro-Aquilo-
nem meam Oceanus et Ultonia; ad Occasum Ma-
ri Occidentali seu Atlantico; et denique ad Aus-
trum et Euro-notum Momonia, a qua Senus de-

Longitudo ejus est 44. miliarium, Latitudo 18. Montuosa regio optimis pecuis instructa, et quae multa armenta aliisque minoribus pecora alit. Notatur

Letrimum | Letrim: | Urbs Caput Comitatus, cui nomen tribuit cum arce munita, non procul à Seno | Shannon: | flumine sita 75. miliaribus ad Curiam à Dublino. nihil, quod memoria dignum sit, in ea occurrit.

132. ~~132~~

D. II.

De Comitatu Slegensi.

Comitatus Slegensis | Slego seu Slego County: | confinis est ad orientem Letrimensi Comitatus, ad Septentrionem Oceano, ad Occidentem Comitatus Majensi, et ad meridiem Roscomensi. 39. miliaribus Anglicis longus est. et 44. latus. Regio plana et aquabilis ac fertilissima, egregie pecuis superbiens. Notatur hic unice meretur

Slegum | Slego seu Slego: | Urbs saepe Caput Comitatus, 95. miliaribus Anglicis ad Mesem à Dublino, distans, et posita in extremitate parvi sinus ejusdem Secum nominis, qui satis commodum portum efficit, in quo Inventionum cuparum naves consistere possunt, sed ibiis appulsus Syrtis et scopuli difficilem efficiunt: in ipsius aditu videtur Insula, quae Camielorum Insula dicitur, in qua plumbi et argenti fodina occurrit. Urbem ac portum arce munita protegit.

133. ~~133~~

D. III.

De Comitatu Majensi

Comitatus Majensis | Mayo seu Mayo County: | Limites habet ad orientem et Mesem Roscomensem et Slegensem Comitatus, ad Septentrionem et Occidentem Oceanum occidentalem, et ad Meridiem Galivensem Comitatum. Longitudo ejus est 58. Latitudo 44. miliarium Anglicorum. Aprime fertilis regio, frumentisque et pecorum feracissima, Cervi, Caprae, Falcones seu Accipitres Sylvae ejus replent, magnaque adest mellis copia. Occurrunt etiam tres emigni maris portus Moy, Broadhaven, et Black Harbour, item Achillia | Achill seu Achill: | bina parva insula ad litus Oceani occidentalis posita angusto fretis distincta à se invicem separate, nec Insuper qui laeus Lough Garog et Lough Meskes, quorum iste admodum periculosus est. Notatur

1° Majum | Mayo, May, seu Moy: | Caput Comitatus, cui nomen tribuit, posita ad Ostium Maji

110
1: May seu Moy: fluminis, quod unquam portum effuit,
115. miliaribus versus Occidentem à Dublino, et circiter
tribus à Killada 1: Killala 1: in confinis Slegensis Co-
mitatus. Olim sedes Episcopalis fuit, at modo Tua-
mensi juncta est. Antiquum suum splendorem
amisit.

2º Killada seu Allada 1: Killala, Killalaw, Killalero,
Killalo, Killaloe, Killalay, et Kilkomin: 1: praecipua
Comitatus Urbis, quamvis illius Caput haud 1: ita ad
mare seu potius ad magnum sinum tribus circiter
miliaribus ad Caerum à Mayo. Parva est et tam-
men Sedes Episcopi, qui Archiepiscopum Tuamen-
sem tanquam Metropolitanum suum agnoscit.
Nomen Kilkomin habet ab Arce prope ipsam col-
locata, quae Comin dicitur.

§. IV.

De Comitatu Roscomensi.

134.

Comitatus Roscomensis 1: Roscommon seu Rosco-
men County: 1: confinis est ad orientem Longfordien-
si Comitatu, meridie occidentali, et Comitatus Regis
parti in Legania, namque parti Letrimensi Comita-
tus, ad aquilonem et mesem Slegensi et Letrimensi
Comitatibus, ad occasum Majensi et Galdivensi
Comitatibus, et ad meridiem et Euronotum Galdiv-
ensi et Regis Comitatus. Longitudo eius est
55. miliarium, latitudo 28. Plana et fertilis regio,
cujus arva ingentem frumenti copiam proferunt, ut ut
parce colantur. Scenit

1º Roscomenium 1: Roscommon seu Roscomen: 1:
Urbis, à qua Comitatus nomen habet, posita ad Du-
cum 1: Suck: 1: fluvium in occidentaliibus Comitatus fi-
nibus 13. miliaribus ad aquilonem à Tilsko 1: Tilske: 1:
12. ab Athlona, et 33. ad Euro-Aquilone Mesem
à Galdivia. Castrum ei imminet. Jus habet mun-
dinarum et duos legatos mittit ad Comitatus; ceterum
misera est, ut ejus domus omnes stramine dentant
tectis sint.

2º Athlona seu Anthlona 1: Athlone: 1: Urbis posita
in confinis Meridia occidentalis 60. miliaribus ad Eu-
ronotum à Dublino, et circiter 15. ad Euronotum à
Roscomen, antehac sedes Episcopalis. Munita est
et clavis provinciae, totiusque Comitatus praecipua.
Sineus 1: Shannon: 1: fluvius median perfluit, atque in
duas partes dividit, quae lapides ponte junguntur; pars,
quae orientem respicit, communiter Anglica nomen

patur, quae vero occidentem, Hibernia Altona dicitur.
Ei castrum imminet probe munitum. An. 1691. Angli
eam affulsa ceperunt.

3° Agrinum | Agrin | Urbscula celebris ob victoriam quam
Angli an. 1691. de Hibernis et Gallis sub Jacobo II. Angliae Rege
militantibus prope eam reportarunt, ubi Hibernorum
5000. caesa feruntur, Anglorum vero non nisi 600.

4° Elphina, Elphinium, et Elphinium | Elphin seu Elphani |
Urbs 3. miliaribus à Tulasco | Tulst. | et 10. à Boila ad
Meridiam. Olim Sedes fuit Episcopi et undecim Ar-
chiepiscopi Tuamensis Suffraganei; verum ex his un-
deciim Rex suppressa fuerunt, inter quas Elphinensis
numeratur.

5° Boila | Boyle | Urbscula 10. miliaribus ab El-
phina ad Septentrionem sita, memorabilis prop-
ter vetus Monasterium, quod in ea fuit.

135. ~~137~~.

S. V.

De Comitatu Gallicensi.

Comitatus Gallicensis. Galiva, Galiva, et Du-
aca Gallica, medio quoque Galwallia, et Gallowria.
| Galloway seu Galloway County | ad orientem
parte Comitatum Regis et Tyrerariensis ac Rosco-
mensis; ad boream et Euro-Aquilone-Meriem
Majensi et Roscomensi; ad occidentem Oceanus,
et ad austrum Thuetmonia | Thomond seu
Thomond | clauditur. Longitudo ejus ad 82. mil-
liaria protenditur, latitudo ad 48. Fertillima et
parvulis fructifera regio. In ea laevis occurrit
22. miliaribus longus et 3. aut 4. latus. Notatur

1° Galiva, Galiva, seu Duaca Gallica | Gal-
way, Galloway, et Galloway | Civitas Caput Co-
mitatus Sedesque Episcopi. 17. miliaribus ad
austrum à Tuama | Tuam | et 102. ad occasum
à Dublino, ~~ad~~ ad aeternarium posita, quod Sinus
Gallicensis dicitur, atque optimum portum effi-
cit, qui numerosam classem continere valet,
atque versus occidentem à quinque Insulis prote-
gitur. Munitissima est, splendida et opulenta
praecipuarumque Hiberniae Urbium tertia,
pene rotunda est turrique similis ex lapidibus
quadris aedificata. ad commercium adeo com-
mode posita est, ut velut praecipuum totius Hi-
berniae Emporium habeatur.

Anno 1651. Parlamenti Anglici caecitas sub

sub Iretonio | Ireton: | post diutinam obsidionem tandem ea potitus est. Hiberni illam pro Jacobo II. adversus Wilhelmum III. usque ad an. 1691. servarunt, quo huic cessit.

2° Tuama, seu Tuamum | Tuam, Toam, Thoam, Tommond: | Urbs 7. miliaribus a Confiniis Majensis Comitatus, Sedes Archiepiscopi. Antiquitus, celeberrima erat, at antiquo splendore suo adeo dejecta est, ut modo nominis pagus sit.

3° Clonfordia: | Clonford, Clonfert, Clonfert, Clonfort: | Urbs 25. miliaribus ad ortum ab Athenroa | Athenroa, et duobus a Sinejo | Shannon: | fluvio. Venitus desinit quamvis Sedes sit Episcopi.

4° Athenroa | Athenroa, Athenroy, Atheari, et Atharith: | Urbs 9. miliaribus ad occasum a Galiva, Spectabilis sive propter jus, quo gaudet duos Legatos ad Comitata mittendi, sive propter muros, quibus circumgitur, qui magni sunt ambitus, nec tamen admodum populosa est.

5° Aronia | Aron, Aron seu Arren: | tres exiguae insulae in aditu Sinus Gallivensis posita, illarum maxima vocatur lingua patria Killenoy, illi proxima Killtronon, et tertia Shera, ad utraque latera meridionale scilicet, et septentrionale seu S. Gregorii via patet ad dictum Sinum, Meridionale South-Sound. Septentrionale Sant Gregoris Sound nuncupantur.

S. VI.

De Comitatu Clarensi

135.

Comitatus Clarensis | Clare County: | ad Septentrionem confinis est Comitatu Gallivensi, et ejusdem nominis estuario; ad orientem et Meridiem Sinejo | Shannon seu Shennon: | flumine clauditur, ad occidentem a mari pulsatur. Alias etiam dicitur

Thuetmonia | Tuomond, Tuomond seu Thomond: | quod idem est ac Nononia occidentalis. Eius longitudo est 55. et latitudo 38. miliarium. Regio fertilibus, et ad navigationem comparata. Occurrit

1° Clara | Clare: | Urbs a qua Comitatus nomen habet sita in parte maxime boreali Sinus seu estuarii, cui Sinejus seu Senus | Shannon: | fluvius immergitur Killenneraam | Killenneragh: | inter et Limericum | Limerick: | quidam in Nononia illam collocant, sed peperam.

90.
urb.
2.
urb.
nis
c. 1.
3.
c. 1.
flu
40.
u,
s. 6.
Vid.
i.
2.
c. 2.
9.
s.
s.
ngor
1. 57.
Vid.
Ber
u-
tit. 6.
c. 2.
ur/
s. 2.
ur/
s. 9.
Ber
u.
3.
u.
s.

20. Kildemeraquus seu Feruabara | Kildemeraagh, Kildemeroq, Kildemor, Kildemora, Callumabrash, Colvinabrash, Corumuroh, et Kinnivor: | Urbeula olim spectabilis et Sedes Episcopi sub metropolitana Cabilensi, quae modo suppressa est.

Haec sunt Regna et provincia, necnon Insulae quae Rex Anglica in Europa possidet. In Asia vero ad eum spectat Urbs Madras ad litus Coromandela posita, alias etiam Castrum S. Georgii nuncupata ab huius nominis Castro, quod ipsi nuncinet.

In Africa, in litore Guineae paucula sunt, quae possidet, olim Sanges, seu Julia, traducta ~~in Sanges~~ ~~atque~~ | Sanger: | ipsius erat, verum Angli urbem hanc munitionibus nudarunt, devastarunt, ac deseruerunt.

In America ad Anglos pertinet Virginia spectabilis et quatuorosa provincia, Insula S. Christophori, Portus Regius, modo Sennapolis, Terra nova et Placentia Insula, Acadia seu Nova Scotia; huius partem sibi vindicat Rex Francia, unde inter ¹⁶⁰³ aere bellum civitatum, ~~est~~, quod ex America in Europam translatum est.

Inter majores Antilles seu Caribaeas Insulas ad Angliam pertinet Jamaica, et inter minores Barbada | Barbados: | p. De quibus omnibus suis locis furius agemus.